

Research on Grammar Teaching Methods in Textbooks Used for Teaching Turkish to Foreigners

Emre KAYASANDIK¹– Mehmet CANBULAT²

Article Info

Received:
05.09.2022

Accepted:
21.09.2022

Online:
29.09.2022

Anahtar kelimeler:
Teaching Turkish to foreigners, grammar, grammar teaching methods, textbook.

Abstract

The aim of this study is to determine whether the grammar teaching methods used in the textbooks are suitable for the methods by removing the syllabus of the grammar teaching methods in the textbooks, which are the most used material in teaching Turkish to foreigners. In the research, Turkish textbooks for foreigners were chosen as a model and examined in terms of grammar and determined criteria. The research was carried out in accordance with qualitative research and document analysis technique was used. The study universe of the research includes all textbooks prepared for learners of Turkish as a foreign language. Since it was not possible to reach the entire universe, the textbooks selected through convenient sampling formed the sample of the study. Since a book series was prepared with the same curriculum and method, it was thought that A1-A2 level books belonging to three different publishers would be suitable for the study. In this context, the sample of the study; Gazi University TÖMER Turkish Teaching Set for Foreigners A1-A2 Textbook, Istanbul Turkish for Foreigners A1-A2 Textbook and Hittite Turkish for Foreigners Basic A1-A2 Textbook. Content analysis technique was used in the analysis of the data. Within the scope of the study, a literature review was conducted to examine Turkish textbooks for foreigners in terms of grammar and the opinions of field experts were consulted. In this direction, a five-item examination criterion was created and the examinations were made within the framework of these criteria. In the analysis of the data, first of all, the contents and units of each book were scanned in order to determine how the subjects in the textbooks were ordered, and the syllabuses adopted by the books were determined. At the end of the study, the extent to which the grammar teaching methods used in the textbooks prepared for teaching Turkish as a foreign language cover the constructivist approaches were examined and evaluations were made about the current and usability of the grammar teaching in the books.

Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Dil Bilgisi Öğretim Yöntemlerinin İncelenmesi

Makale Bilgisi

Geliş:
05.09.2022

Kabul:
21.09.2022

Yayın:
29.09.2022

Anahtar kelimeler:
Yabancılar Türkçe öğretimi, dil bilgisi, dil bilgisi öğretim yöntemleri, ders kitabı.

Öz

Bu çalışmanın amacı, yabancılar Türkçe öğretiminde en çok kullanılan materyal olan ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretim yöntemlerinin izlenmesinin çıkarılarak kitaplarda kullanılan dil bilgisi öğretiminin yöntemlere uygun olup olmadığını tespit etmektir. Araştırmada yabancılar için Türkçe ders kitapları model olarak seçilip dil bilgisi ve belirlenen ölçütler açısından incelenmiştir. Araştırma nitel araştırmaya uygun olarak yürütülmüş ve doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evreni, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere yönelik hazırlanmış tüm ders kitaplarını kapsamaktadır. Evrenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığı için uygun örnekleme yoluyla seçilen ders kitapları çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Bir kitap serisi aynı izleme ve yöntemle hazırlandığından inceleme için üç farklı yayınevine ait A1-A2 düzeyindeki kitapların çalışma için uygun olacağı düşünülmüştür. Bu kapsamda çalışmanın örneklemini; Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti A1-A2 Ders Kitabı, İstanbul Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti A1-A2 Ders Kitabı ve Hitit Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti Temel A1-A2 Ders Kitabı oluşturmaktadır. Verilerin analizinde, içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Çalışma kapsamında yabancılar için Türkçe ders kitaplarının dil bilgisi açısından incelenmesine yönelik alanyazın taraması yapılmış ve alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Bu doğrultuda beş maddelik inceleme ölçütü oluşturulmuştur ve incelemeler bu ölçütler çerçevesinde yapılmıştır. Verilerin analizinde öncelikle ders kitaplarındaki konuların neye göre sıralandığının belirlenmesi amacıyla her bir kitabın içindekiler kısmı ve üniteleri taranmış ve kitapların benimsedikleri izleneler belirlenmiştir. Çalışmanın sonunda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için hazırlanan ders kitaplarında kullanılan dil bilgisi öğretim yöntemlerinin yapılandırmacı yaklaşımları hangi düzeyde kapsadığı incelenip kitaplarda yer alan dil bilgisi öğretiminin güncel ve kullanılabilir olma durumu hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

¹ Öğr. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Türkiye, ORCID: 0000-0003-1216-3811, e.kayasandik@gmail.com

² Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Türkiye, ORCID: 0000-0002-1781-2684, canbulatm@gmail.com

To cite this article in APA Style:

Kayasandık, E. ve Canbulat, M. (2022). Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretim yöntemlerinin incelenmesi. *Elektronik Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 15-40.

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca sosyoloji, siyaset, tarih, kültür vb. birçok alanda yaşanan gelişmeler, bu olaylarla iç içe olan insanı ve beraberinde insanların yaşama tarzını da doğrudan ya da dolaylı olarak değiştirmiştir. Bu değişim eski yıllarda yavaş olsa da günümüzde özellikle teknolojik gelişmelerin sağladığı bilgiye çabuk erişimin getirdiği kolaylıklarla giderek hızlanmıştır. Toplumsal açıdan küreselleşen dünyada, insanlar arası iletişim ihtiyacı da özellikle son yüzyılda artmıştır. Bu durum, insanların etkileşimde olmak istedikleri ikinci bir dili öğrenmeye yönlendirmiştir. Ayrıca günümüz şartları değerlendirildiğinde de yabancı bir dili öğrenmenin gerekliliği tartışılmaz bir gerçektir.

Kişiler arası iletişimin anlık geliştiği çağımızda, milletler küreselleşme içerisinde erimemek için kendi varlıklarını ispat etmek zorundadır. Dil ve kimlik ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, dil var olduğu sürece bir milletin varlığından ve gücünden söz edilebilir. Bu bağlamda Türkiye'ye baktığımızda hem jeopolitik hem siyasi hem de kültürel konum açısından Türkçenin öğrenilmesi arzu edilen bir dil olduğu gerçeği yadsınamaz. Dolayısıyla Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi konusu son derece güncel ve önem arz eden bir konudur.

Yabancı dil öğreniminde izlenen bazı uygulamalar vardır. Örneğin; internet üzerinden uzaktan eğitim veren kurumlar, mobil cihazlar üzerinden diyalog kurma şeklinde dil öğretmeye çalışan uygulamalar bunlardan güncel olanlarıdır. Ancak burada tam bir dil eğitiminden bahsetmek mümkün değildir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de benzer uygulamalar olsa da etkili ve başarılı bir dil öğretimi için öğrenme ortamının tanzim edilmesi gerekmektedir. Türkiye'de yabancı dil olarak Türkçe öğretimi açısından bu uygulamayı yapan en yaygın kurumlar TÖMER'lerdir. Bu kurumlarda dört temel dil becerisini geliştirmek için farklı materyaller kullanılsa da öğrenciler için ana kaynak ders ve çalışma kitaplarıdır. Dil öğretiminde dil bilgisi öğretiminin öncelikli olması ve dört temel dil becerisini geliştirmede dil bilgisinin yeri göz önüne alındığında dil bilgisi öğretim yöntemleri irdelenmesi gereken bir konudur.

Bir dili öğrenmek, o dille oluşturulmuş metinleri okuyup anlamayı, kendisine ifade edilenleri anlayabilmeyi; bilgileri, duyguları, düşünceleri yazılı ve sözlü olarak anlatabilmeyi gerektirir (Temizkan, 2014). Dil bilgisi kurallarının öğrenilmesi, öğrencilerin dört temel dil becerilerinin doğru bir şekilde gelişmesine yardımcı olmaktadır. Ancak bu kurallar ezberi temel alan teorik biçimde değil uygulamalı biçimde öğretilmeye çalışılmalıdır (Kavcar, Oğuzhan, Hasırcı, 2016; Ünal, 2006). “Dil bilgisi, bir dilin kurallarını öğreten bir bilim olduğundan, öğrencilerin dinlediklerini ve okuduklarını anlamalarında, konuşmalarında, yazılarında görülen eksiklikler ve dil yanlışları genellikle dil bilgisi eğitiminin eksikliğine bağlanır ve bunların giderilmesi için daha çok dil bilgisi öğretmek gerektiği sanılır” (Göçer, 2007).

Dil bilgisi öğretiminin amaçları doğru anlaşılmalı ve bu amaçlara yönelik dil bilgisi öğretimi gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır (Dolunay, 2014). Chomsky, dil bilgisini bir dilin teorisi olarak düşünülebileceğini açıklamaktadır. Bu yüzden yabancı dil öğretenler için dil bilgisi, dil öğretiminin vazgeçilmez bir parçası olmaktadır (Akt.: Wang, 2010). Bu sebeple dil öğretiminde dil bilgisi önemsizliği gereken bir konudur. Dil bilgisi, temel becerilerini daha doğru ve etkili bir şekilde kullanmayı destekler. Sıradan, günlük bir konuşma için dil

bilgisi gerekemeyebilir. Fakat daha edebî, retorik gerektiren bir konuşma için dil bilgisinin öğrenilmesi gereklidir (Sudhakar ve Farheen, 2015). Yabancılara Türkçe öğretimi için dil bilgisi konularının öğretimi ve hangi konunun önce verileceği meselesi de önemlidir. Dil bilgisi, dört temel dil becerisinin içine girmez. Ama bu dört temel becerinin istenilen düzeyde geliştirilmesinde dil bilgisinin önemli bir rolü vardır. Dili tek ve bütün bir vücuda benzetirsek, dil bilgisi bu vücudun iskeletidir (Hengirmen, 1993).

Belirli bir amaç için dil öğrenmek isteyen hedef kitleye yabancı dil öğretiminde dil bilgisi öğretimi oldukça önemlidir. Barın (1994), kişinin ana dilini öğrenirken dil bilgisine gerek olmadığını ifade etmektedir. Ona göre ana dili ezber, tekrar ve benzetme yoluyla öğrenilebilir. Ancak yabancı bir dili öğrenmek için mutlaka dil bilgisine ihtiyaç vardır. Çünkü birey yeni bir dil öğrenmektedir ve bu dili de ana diliyle sürekli karşılaştırmak isteyecektir. Benhür (2002): “Türkçe gibi istisnaları yok denecek kadar az olan bir dilin eklemeli dillerden olması da düşünüldüğünde dil bilgisi öğretimi oldukça büyük önem taşımaktadır ve Türkçenin öğretimini kolaylaştıracaktır” diyerek Barın’ın fikirlerini destekler nitelikte bir sonuca ulaşmıştır. Ancak buradan dil öğretiminin katı gramer kuralları çerçevesinde öğretilmesi gerektiği anlaşılmamalıdır. Dildeki yeni ve yapılandırmacı yaklaşımlar, bir dilin gramer kurallarını ezberleyip o dili öğrenmeye çalışmakla yine aynı dili doğru ve etkili kullanma arasında keskin bir fark olduğunu ifade etmektedir. Yani bir dilin gramerini çok iyi bilmek, o dili çok iyi kullanmak anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla dil bilgisi öğretimi, kişilerin günlük hayatlarında kolay, dile uygun ve etkili iletişim kurabilmelerine yardımcı olacak bilgiler sunmalıdır. Andrews’e göre dil bilgisi öğretiminde, bireylerin yazılı ya da sözlü anlatımlarını niteliksel (söz dizimi bakımından) ve niceliksel (cümle veya kelime sayısı) yönden geliştirilmesi hedeflenir (Akt. Yaman, 2010).

Yabancılara dil öğretiminde önemli olan ihtiyaçtır. Kişi, öğrendiği dil bilgisi kuralı ile hangi iletişim ihtiyaçlarını karşılayabileceğini bilmelidir. Böylece hem öğrenmeye karşı olan arzusu artacak hem de öğrendiklerini daha kolay bir şekilde uygulamaya geçirebilecektir (Göçen ve Okur, 2013).

Dil bilgisi tek başına öğretilmemelidir. Diğer becerilerle iç içe verilerek öğretilmelidir. Bu ilişkilendirme ile uygulanacak olan öğretim sürecinde temel nokta, kişinin öğrendiği dil bilgisi kuralının hangi durumlarda kullanabileceğini doğru bir şekilde tespit edebilmesidir (Güzel ve Barın, 2013). Göçen ve Okur’a göre dil bilgisi öğretimiyle dilin kurallarını öğrenmek o dilin daha etkili kullanılması demektir. Özellikle yabancı dil öğrenenler için bu kurallar, doğru iletişimin temelini oluşturmaktadır. Etkili bir dil kullanımında dil bilgisi amaç değil, öğrenenin dil becerilerinin geliştirilmesinde bir etkinlik alanı olarak düşünülmeli ve dil becerilerine ulaşmada bir araç olmalıdır. Çünkü dil bilgisi; dinleme, okuma, yazma ve konuşma gibi beceri alanlarından farklı ama hepsiyle ilişkili bir alandır. Öğrenene bağlam içinde dilin kullanımını gösterebilmek ve öğrenenlerin kuralı sezebilmesini sağlamak önemlidir (Göçen ve Okur, 2013).

Yabancı dil öğretilirken ders malzemelerinin kullanılmasının temel amacı öğrenme sürecini daha kolay ve anlaşılır hâle getirmektir. İzlenenin hedeflerinin belirlenmesi aşamasında öğrenen grubuna ihtiyaç analizi yapılabilir. Analiz sonucu elde edilen bulgular hedefleri belirlemede, hedefler de derste kullanılacak malzemeleri seçmede belirleyici bir etkidir. Örnek olarak, akademik eğitim amacıyla dil öğrenenlere yönelik oluşturulacak izlenenin hedefleri bilimsel malzeme kullanmayı gerektirirken, turistik amaçlarla dil

öğrenenlere yönelik oluşturulacak izlencenin hedefleri gereği günlük yaşamla bağlantılı malzeme kullanmayı gerektirir.

Öğrenme-öğretme sürecinde öğrenciler neler öğrenecek, öğretmenler neler öğretecek sorularının yanıtı izlencede saklıdır. Bu sürecin sınıf içinde kullanılan ders malzemesine yansıyan tarafı olarak öne çıkan kaynak ders kitaplarıdır. Ders kitapları, eğitim planlaması sırasında belirlenen hedeflere ulaşmak için öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biridir. Yabancı dil olarak Türkçe eğitiminde en çok kullanılan ders malzemesi ders kitaplarıdır. Bunun nedeni olarak; öğrencilerin istenilen dil becerilerini edinmelerinde ders kitaplarının kolay ulaşılabilir olması, tüm öğrenciler tarafından kitapların yaygın bir şekilde kullanılması ve kitapların tema ve konulara uygun metinlerden oluşması, öğrenci seviyesine uygunluğu, görsel özelliği gösterilebilir (Göçer, 2007).

Ders kitapları yaygın kullanılan ders malzemeleri olduğu için hazırlanmaları bir izlencenin etrafında gerçekleşir. Richards ve Rodgers (2014) tarafından önerilen izlence tasarımı modelinde; öğrenme sürecinde uygulanacak olan öğretim yöntemleri izlence planlamasının diğer boyutları olan ders malzemesi, hedefler, öğretmen ve öğrenci rolleriyle beraber düşünülmelidir. Bundan dolayı dil öğretimi için geliştirilen ders kitapları izlencelerle uyumlu olmalıdır. Bu uyum neticesinde izlencelerin benimsedikleri yaklaşımlar da ders kitaplarının konu (içerik) seçimini ve sıralamasını şekillendirir. Örneğin, iletişimsel bir yaklaşımı benimseyen bir ders kitabı çoğunlukla kavramsal-işlevsel bir izlenceyi benimser ve kitaptaki bölümler (üniteler) dil bilgisi konularının sıralanmasından ziyade önemli kavramların (örneğin; ev, alışveriş, okul) ve/veya bazı işlevlerin (örneğin; tanışma, seyahat etme, ev işleri, internette gezme) sıralanmasıyla oluşturulur (Akbulut ve Yaylı, 2015). Geleneksel dil öğretim yaklaşımlarına ya da davranışçı kurama dayalı dil öğretim yaklaşımlarına göre hazırlanan bir ders kitabı ise yapısal izlenceyi benimser ve kitaptaki bölümler (üniteler) dil bilgisi konularının sıralanmasına bağlı olarak belirlenir.

Zamanla sayısı giderek artan yabancılar için Türkçe ders kitaplarının neyi temel alarak hazırlandığı sorusu etrafında görüşler sunulmuştur. Bu ders kitapları hazırlanırken ortak bir izlence ne yazık ki belirlenememiştir. Bu durum da aynı dilin öğretiminde farklı planlamaları ortaya çıkarmıştır. TÖMER’lerde kullanılan kitapların, her ne kadar Avrupa Dil Portfolyosu’na uygun hazırlandığı söylene de yabancılar Türkçenin öğretiminde bir birlikten söz edilememektedir. Bu durum Türkçe ders kitaplarının dil seviyesine uygun olmamasına ve yabancılar için hazırlanan bu kitapların ana dili öğretimindeki Türkçe ders kitaplarıymış gibi hazırlanmasına neden olmuştur. Bu sorunun çözümü için öncelikle yabancılar için Türkçe öğretiminin, ana dili olarak Türkçe öğretimiyle aynı olmadığı anlaşılmalı ve yabancılar için Türkçe ders kitaplarının alanında uzman kişiler tarafından hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca günümüzde yabancılar Türkçe öğretimi alanında kullanılan birçok ders kitabında dil bilgisi öğretiminin yeri, önemi, hangi yöntemlerle yapılması gerektiği vb. konular tam olarak belirlenememiş, ortak bir öğretim yöntemi ya da yöntemleri ortaya konulamamıştır. Rona ve Dedes (1989) ders kitaplarının herkese Türkçeyi öğretmeyi amaçladığını söylemektedir. Ayrıca, bu kitaplarda yöntem, teknik, metinler, dil bilgisi terimleri ve bilgileri, görsel araç gereçler bakımından birçok fark olduğu bilinen bir gerçektir. Bu eksikliklerin temelinde yatan sebep, Türkçenin öğretiminde amaca yönelik dil bilgisi öğretiminin tam manasıyla sağlanamamış olmasıdır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretimine farklı bir bakış açısıyla yaklaşım istenen bu çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretiminde işlevsel yaklaşımın tam olarak uygulanıp uygulanmadığı tespit edilmek istenmiştir. Bu çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretim yöntemlerinin izlencesi çıkartılarak kitaplarda kullanılan dil bilgisi öğretiminin yöntemlere uygun olup olmadığını tespit etmektir. Bu bağlamda çalışmanın problemleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Yabancılar için Türkçe ders kitapları A1 ve A2 düzeylerinde hangi dil bilgisi konularına yer verilmiştir ve bu konular hangi ölçütlere göre sıralanmıştır?
2. Yabancılar için Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi öğretiminde hangi dil bilgisi yaklaşımı/yaklaşımları kullanılmıştır? Ders kitaplarında yer alan etkinlikler bu yöntemlere uygun olarak verilmiş midir?
3. Yabancılar için Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi öğretimi hangi izlenceye göre tasarlanmıştır?
4. Yabancılar için Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi öğretimi Avrupa Dil Portfolyosu'na uygun mudur?
5. Yabancılar için Türkçe ders kitaplarında yer alan dil bilgisi öğretimi, hedefe yönelik olarak ihtiyaçlar dikkate alınarak mı hazırlanmıştır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Saha taraması sonucu belirlenen kitaplar; “konu sıralaması neye göre yapılmıştır, dil bilgisi öğretimi nasıl ele alınmıştır, konu sıralamasında dil bilgisinin etkisi nedir ve dil bilgisi konularının işlevsel dil bilgisi öğretimine uygunluğu ne düzeydedir?” soruları kapsamında şekillendirilen çerçeve içinde incelenecektir. Çalışma bu yönüyle, yabancılar için Türkçe ders kitaplarının dil bilgisi öğretimi açısından incelenmesine yönelik nitel tarama modeli bir araştırma özelliği taşımaktadır. Ayrıca çalışma araştırma problemlerini yorumlamacı bir şekilde ele alarak, araştırma konularını kendi ortamları içinde değerlendirmeyi ilke edinen nitel bir araştırma olduğu için “Niçin?, Nasıl?, “Ne şekilde?” sorularına cevap aranmış ve sonuçlar betimlenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evreni, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere yönelik hazırlanmış tüm ders kitaplarını kapsamaktadır. Evrenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığı için tercihen uygun örnekleme yoluyla seçilen ders kitapları çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Bir kitap serisinin aynı izlence ve yöntemle hazırlandığı düşünüldüğünde inceleme için üç farklı yayınevine ait A1-A2 düzeyindeki kitapların çalışma için uygun olacağı düşünülmüştür. Çalışmanın örneklemini oluşturan ders kitapları şunlardır:

- Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 Ders Kitabı
- İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 Ders Kitabı
- Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti-Temel A1-A2 Ders Kitabı.

Bu yayınların inceleme için seçilme nedenlerinden biri de TÖMER’lerde sıkça kullanılan yayınlar olmasıdır.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada yabancılar için Türkçe öğretimi ders kitapları dil bilgisi açısından incelenmiştir. Verilerin toplanmasında doküman incelemesi tekniğinden faydalanılmıştır. Doküman

incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çerçevede öncelikle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretiminin nasıl yapıldığı, nasıl daha etkili işlevsel öğretim yapılabileceği ve bunların ders kitaplarında nasıl yansımaları gerektiği soruları etrafında araştırmanın çıkış noktası ve amacı açık bir şekilde belirlenmiştir. Bu amaca uygun olarak alanyazın taraması yapılmış ve kuramsal arka planı oluşturacak kaynak kitaplar temin edilmiştir. Ayrıca süreç içerisinde kuramsal çerçeveyi destekleyecek nitelikte konu ile ilgili çeşitli makaleler okunmuş; yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, dil bilgisi öğretimi gibi konularda yazılmış tezlerle ulaşılarak bu konuda genel bir şema oluşturmaya çalışılmıştır. Belirlenen kaynaklardan elde edilen çıkarımlar bu konu alanında görev yapan alan uzmanlarıyla görüşülerek çalışmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

Bundan sonraki adım, yabancı dil olarak Türkçe eğitiminde kullanılan ders kitaplarından hangilerinin daha yaygın olarak kullanıldığının belirlenmesi ve bu kitapların edinilmesi olmuştur. Kitaplar edinildikten sonra örneklem olarak seçilen yabancılar için Türkçe ders kitapları dil bilgisi açısından incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışma, yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarının dil bilgisi öğretimi açısından incelenmesini amaçlayan nitel bir araştırma olduğu için verilerin analizinde buna uygun olarak içerik analizi tekniği benimsenmiştir.

Dil bilgisi öğretimini kesin çizgilerle birbirinden ayırmada veya dil bilgisi öğretiminin bu şekilde ele alınmasında kesin bir kural koymanın doğru olmayacağı düşünülmektedir. Zaten dil bilgisi öğretimi dört temel dil becerisinden bağımsız öğretilen bir konu alanı da değildir. Bu temel ilkeler çerçevesinde; ele alınan kitaplardaki dil bilgisi konularının sıralanış mantığı, konulara yönelik etkinliklerin niteliği ve amacı gibi temel kıstaslar çalışma kapsamında yapılacak incelemede kullanılmak üzere belirlenmiştir.

Verilerin analizine başlandığında öncelikle ders kitaplarındaki konuların neye göre sıralandığının belirlenmesi amacıyla her bir kitabın içindekiler bölümü ve üniteleri taranmış ve kitapların benimsedikleri izlenceler belirlenmiştir. Kitapların tek bir izlenceyi benimseyebileceği gibi birden fazla izlenceyi de benimsemiş olma olasılığı dikkate alınarak bir inceleme yapılmıştır. İzlençe türleri belirlenirken Nunan (1993) ve Mohseni-Far (2008) tarafından önerilen izlençe türleri dikkate alınmıştır.

Çalışma kapsamında yabancılar için Türkçe ders kitaplarını dil bilgisi açısından incelenmesine yönelik alanyazın taraması yapılmış ve alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Yapılan incelemeler ve alınan görüşler doğrultusunda beş maddeden oluşan bir inceleme ölçütü çerçevesi oluşturulmuştur. Ders kitaplarının dil bilgisel açıdan incelenmesi ve verilerin çözümlenmesinde;

- Dil bilgisi konularının sıralanışı (ADP'ye uygunluğu)
- Dil bilgisi konularının öğrenen düzeyine uygunluğu,
- Dil bilgisi konularının günlük hayata uygunluğu,
- Dil bilgisi konuları ile etkinlikler arası uyum,
- Dil bilgisi konularında tek seferde tek yapının sunulma durumu,

maddeleri ölçüt olarak dikkate alınmıştır.

Yabancılar için Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi öğretiminin incelendiği bu çalışmada, örneklem olarak seçilen farklı yayınevlerine ait kitaplar, belirlenen ölçütlere göre her kitap ayrı ayrı olacak şekilde incelenmiştir. İlgili bulgular sıralı bir şekilde verilerle her kitaptaki üniteler/bölümler ayrı ayrı incelenmiş ve bu üniteler/bölümler, dil bilgisi açısından genel olarak değerlendirilmiştir.

Bulgular

1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının İncelenmesi

Bu kitap, Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama Merkezi TÖMER tarafından “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe” adıyla, Avrupa Konseyi’nin Ortak Avrupa Çerçevesi kılavuzu temelinde TÖMER tarafından geliştirilmiş ve Yetişkinler İçin Avrupa Dil Portfolyosu’nda belirlenen A1 ve A2 beceri düzeylerine göre hazırlanmıştır. On iki üniteden oluşan ders kitaplarında her bir ünite 3 alt konuya ayrılmıştır. Kitap, A1 ve A2 seviyelerini bir arada veren kapsayıcı bir yapıya sahiptir. Dört temel dil becerisi ilgili etkinliklerle desteklenmiştir. Kitapta yer alan dil bilgisi tabloları, dilin yapısını ve işleyişini basit olarak vermiş ve sınıf içi etkinliklerle kolayca işlenebilecek şekilde tasarlanmıştır.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının İzlenesi

Kitapta üniteler oluşturulurken konu içerikleri öğrencilerin düzeylerine ve gündelik yaşamlarına uygun şekilde tasarlanmıştır; metin seçimlerinde konuyla bütünlük ve metinlerin birbiriyle olan uyumuna dikkat edilmiştir. Dil bilgisi yapıları her üniteye tablolar hâlinde verilmiş ve etkinliklerle uygulama/pekiştirme alanı oluşturulmuştur. İçerik seçimi ve sıralamasında kavramlar, iletişim becerisi ve dil bilgisi kuralları belirleyici olduğu için Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 kitabında kavramsal-işlevsel izlenesi ile yapısal izlenenin birlikte kullanıldığı söylenebilir. Dolayısıyla Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 kitabında seçmeci dil bilgisi öğretim yöntemi kullanılmıştır.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının Belirlenen Ölçütlere Göre İncelenmesi

Dil Bilgisi Konularının Veriliş Sırası

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı’ndaki konuların sırası şu şekildedir:

Tablo 1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının Dil Bilgisi Konuları

Üniteler	Konular
1. Ünite: Merhaba	Koşaç tümcesi (haber kipi) -(y)im, -sin, -(y)iz, -(siniz), (IEr) Sıralama -(i)nci Var oluş tümcesi (haber kipi) var, yok
2. Ünite: Günlük Hayat	Şimdiki zaman (genel) -(i)yor Durum(yönelme-kalma-çıkma) -(y)E, -DE, -DEn Ulaçlar -DİktEn sonra, -mEdEn önce İlgeçler -(y)E kadar, -DEn önce, -DEn sonra
3. Ünite: Yakın Çevremiz	İyelik -(İ)m, -(İ)n, -(s)İ, -(İ)mİz, -(İ)nİz, -(IEr/s)İ Ad tamlaması (belirtili) AD-(n)in, AD -(IEr/s)i

	Ad tamlaması (belirtisiz) AD / AD –(s)İ
	Ad tamlaması (zincirleme) Ad (-(n)İn), Ad ((IEr/s)İ(nİn)), Ad-(I/s) iEr
4. Ünite: Zaman Geçiyor	Geçmiş Zaman(belirli) -Dİ Koşaç Cümlesi (hikâye kipi) -(y)dİ (< i-di) Şimdiki Zaman (hikâye kipi) -(İ)yordu, (<İ)yor i-di) Ulaçlar -(y)ken (<i-ken) Bağlaçlar-İlgeçler -ile (> (y)IE)
5. Ünite: Afiyet Olsun	Emir Kipi -sİn, -(y)İn(İz),-sİn(ler) İstek Kipi -(y)E Sıfatlaştırma -İİ, -sİz Karşılaştırma -DEn daha Üstünlük en
6. Ünite: Bürokrasi Her Yerde	Durum (belirtme) -(y)İ Şimdiki Zaman -mEktE İlgi Eki -ki Bağlaçlar de/ da
7. Ünite: Gelecek De Gelecek Bir Gün	Gelecek Zaman -(y)EcEk Koşaç Tümcesi (gelecek zaman) olacak İlgeçler “gibi, kadar” Gelecek zaman (hikâye kipi) -(y)EcEktİ (<EcEk idi) Eşitlik -CE Görelilik -(y)E GÖRE
8. Ünite: Rivayet Odur Ki	Geçmiş Zaman (belirsiz) -mİş Koşaç Cümlesi(rivayet kipi) -(y)mİş (< i-miş) Şimdiki Zaman (rivayet kipi) -(İ)yormuş (<-(İ)yor i-miş) Gelecek Zaman (rivayet kipi) -(y) EcEkmiş (< -(y) EcEkmiş i-(miş) Pekiştirme –Dir
9. Ünite: Farklı Dünyalar	Geniş Zaman -(E/İ) r Yeterlik -(y) Ebil- /-(y) EmE Geniş Zaman (hikâye kipi) -(E/ İ)rdİ (< -(E/İ)r idi)

	Geniş zaman (rivayet kipi) -(E/İ)rmiş (< - (E/İ)r imiş)
10. Ünite: Medya	Adlaştırma mE, -mEk, -(y)İş Adlaştırma (+iyelik)+Durum -mE / -mEk /-(y)İş (+iyelik) + durum Dolaylı anlatım (emir kipi) "..."/ -Me
11. Ünite: Sağlıklı Bir Yaşam	Ulaçlar -(y)İp / -mEdEn Ulaçlar -(y) ErEk Ulaçlar -(y)E...-(y)E
12. Ünite: Yolculuk	Ulaçlar -mE(+iyelik) için / -mEk için Ulaçlar -mEk üzere Bağlaçlar çünkü bu nedenle, bu yüzden

Kitapta ilk olarak, ünitelerin içinde belirtilmemesine rağmen alfabe ve sayılar konuları yer almıştır. Ardından çoğulluk tablosu ile çoğul eklerinin kullanımı tablo ile verilmiştir.

Konuların sırası ve içeriklerinin dil bilgisi ile olan ilişkisine bakıldığında, ADP’de yer alan dil bilgisel doğruluk düzeyine uygun olarak hazırlandığı söylenebilir. Öğrencilerden beklenen dil bilgisi yeterlilikleri, A1 seviyesi için: “Öğrenilmiş repertuarda yer alan birkaç basit dil bilgisi yapısının ve cümle modelleri üstünde sınırlı bir hâkimiyet gösterir.” ve A2 seviyesi için: “Basit yapıları doğru olarak kullanır, ama hâlâ sistematik temel hatalar yapmaya devam eder – örneğin zamanları karıştırmaya meyillidir, yine de ne söylemek istediği genellikle açıktır.” şeklinde ifade edilen bilgiler kitapta karşılanmaktadır.

Dil Bilgisi Konularının Öğrenen Düzeyine Uygunluğu

Avrupa Dil Portfolyosu’nun A1 ve A2 seviyeleri için belirlediği dil düzeylerine yönelik beklentilere bakıldığında, A1 seviyesindeki öğrenciler için beklentiler: “Somut çeşitlerdeki ihtiyaçlarına yardımcı olan temel ibareleri ve her gün kullanılan deneyimleri anlayabilir. Kendisini ve diğerlerini tanıtabilir. Bir kişinin nerede yaşadığı, tanıdığı insan ve sahip olduğu şeyler gibi basit detayları sorup cevaplayabilir. Bir kişi yavaşça konuştuğunda onunla etkileşim kurabilir ve yardımcı olabilir.” şeklinde ifade edilirken A2 seviyesindeki beklentiler: “Çok temel aile bilgilerini, alışveriş, bölgesel coğrafya ve işle ilgili cümleleri ve sık kullanılan deyimleri anlamlandırabilir. Basit ve rutin görevler içinde iletişim kurabilir ve tanıdık, rutin sorunlarla ilgili direkt bilgi değişimi yapabilir. Kendi geri görünümüyle ilgili görüşünü basit terimlerle anlatabilir, çevresini ve ihtiyaçlarını tanımlayabilir.” olarak belirlenmiştir. İncelenen kitapta yer alan ikinci ünitenin konuları (Ne yapıyorsunuz?/ Nereden nereye?/ Saatler) günlük deneyimleri, birinci ünitenin konuları (Tanışma/Ne? Kim? Neresi?) tanışma ve tanıştırmayı, üçüncü ünitenin konuları (Ailem ve Arkadaşım/ Evimi ve

Semtimiz/ Şehirler) çevre ile ilgili bilgileri içermektedir. Dolayısıyla A1 düzeyindeki öğrenciler için beklentiler kitapta karşılanmaktadır.

A2 seviyesi için konuların öğrenen düzeyine uygunluğuna baktığımızda ise; altıncı ünitenin konuları (Sayın Yetkili/ Başımız Dertte/ Yardım İstiyorum) iş hayatı ile ilgili kavramları destekleyici niteliktedir.

Dil Bilgisi Konularının Günlük Hayatta Kullanılabilirliği

Yabancı dil öğrenenler için hedef dilin dil bilgisi öğretiminde, öncelikli ihtiyaçların başında öğrenilen bilgilerin günlük hayatta uygulanıp uygulanamayacağı gelmektedir. A1 ve A2 seviyesindeki öğrencilerden basit dil bilgisi yapılarını bilmeleri ve cümle yapıları üzerinde sınırlı bir hâkimiyet kurmaları beklenmektedir. Bu açıdan ders kitabına baktığımızda öncelikle dil bilgisi konularını içeren ünitelerde; isim cümleleri, haber kipleri, hâl ekleri, edatlar, bağlaçlar, iyelik ekleri, ad tamlamaları, emir kipleri, istek kipleri ve zarflar gibi Avrupa Dil Portfolyosu'nun hedeflerini gerçekleştiren içeriklere yer verilmiştir. A1 ve A2 seviyesini başarılı bir şekilde tamamlayan öğrencilerin edindikleri dil birikimini günlük hayatta sınırlı seviyede kullanabileceği varsayılmaktadır.

Dil Bilgisi Konuları ve Etkinlikler Arasındaki Uyum

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı'nda yer alan dil bilgisi konuları ve etkinlikler arasındaki uyumu tablo hâlinde şu şekilde sunabiliriz:

Tablo 2. Dil Bilgisi Konuları ve Etkinliklerin Uyumunu

Ünite Adı	Dil Bilgisi Konularıyla Uyumlu Olan Etkinlik Sayısı	Dil Bilgisi Konularıyla Uyumlu Olmayan Etkinlik Sayısı	Toplam
1. Ünite: Merhaba	31	2	33
2. Ünite: Günlük Hayat	29	0	29
3. Ünite: Yakın Çevremiz	25	0	25
4. Ünite: Zaman Geçiyor	32	0	32
5. Ünite: Afiyet Olsun	28	0	28
6. Ünite: Bürokrasi Her Yerde	27	0	27
7. Ünite: Gelecek De Gelecek Bir Gün	34	0	34
8. Ünite: Rivayet Odur Ki	24	0	24
9. Ünite: Farklı Dünyalar	29	1	30
10. Ünite: Medya	25	0	25
11. Ünite: Sağlıklı Bir Yaşam	35	0	35
12. Ünite: Yolculuk	29	1	30

Tablo 2'ye bakıldığında birinci, dokuzuncu ve on ikinci ünitelerin dışında kalan ünitelerin etkinlikleri ile dil bilgisi konuları arasında bir uyumdan söz etmek mümkündür.

Birinci ünitenin on üç numaralı etkinliğinde (Resim 1) soru eki (-mI/-mU) daha önce verilmemiş ancak etkinliğin içerisinde yer almıştır. Ayrıca yine aynı ünite de bulunan otuz bir numaralı etkinlikte (Resim 2) bulunan görselin, etkinliği destekleyici nitelikte olmadığı kanaatine varılmıştır.

13 Tamamlayalım

1. Sınıf temiz mi ? Evet, sınıf temiz .
2. O doktor _____ ? Hayır, _____ .
3. Şurası banka _____ ? Evet, _____ .
4. O gözlük _____ ? Hayır, _____ .
5. Bugün hava sıcak _____ ? Hayır, _____ .
6. İstanbul büyük _____ ? Evet, _____ .
7. Deniz soğuk _____ ? Evet, _____ .
8. Yemek lezzetli _____ ? Evet, _____ .
9. Parti eğlenceli _____ ? Evet, _____ .
10. Kanser kalabalık _____ ? Hayır, _____ .
11. Bugün pazar _____ ? Hayır, _____ .
12. Burası ev _____ ? Hayır, _____ .
13. Paris bir şehir _____ ? Evet, _____ .
14. Murat doktor _____ ? Evet, _____ .
15. Erol öğretmen _____, doktor _____ ?
Erol, _____ .
16. Kütüphane burası _____ ? Evet, _____ .
17. O bir sözlük _____ ? Evet, _____ .
18. Öğretmen o _____ ? Hayır, _____ .
19. Çocuk hasta _____ ? Evet, _____ .
20. Müdür Mine Hanım _____ ? Hayır, _____ .

Resim 1. Birinci Ünitenin On Üç Numaralı Etkinliği

31 Resme bakalım, yanıtlayalım

1. Burası ne? _____
2. Burada yatak var mı? _____
3. Masada bardak var mı? _____
4. Duvarda tablo var mı? _____
5. Odada kaç sandalye var? _____
6. Masada neler var? _____
7. Havlu nerede? _____
8. Duvarlarda neler var? _____

Resim 2. Birinci Ünitenin Otuz Bir Numaralı Etkinliği

Dokuzuncu ünitenin yirmi sekiz numaralı etkinliğinde (Resim 3) daha önce verilmemiş bağlaç yapıları yer almaktadır.

28 Yerleştirelim

hem...hem (de) • belki ... belki (de)
ya ... ya (da) • ne ... ne (de)

1. Seni anlayamıyorum. ben "Diyetteyim" diyorsun ben pasta yiyorsun.
2. Bu yaz _____ Kemer'e _____ Kaş'a giderim; henüz karar vermedim.
3. Burcu'ya kırgınım. Hastalığımda _____ telefon etti _____ ziyaretime geldi.
4. _____ o _____ ben! Kararını ver!
5. Akşama sana _____ uğrarım _____ uğramam. Şimdi bilmiyorum.
6. Bugün neyin var? _____ konuşuyorsun _____ gülüyorsun. Hasta mısın?
7. _____ doğru dürüst yemeğini ye _____ sofradan kalk.
8. Dün _____ kar _____ yağmur yağdı.
9. Kızım _____ mühendis _____ doktor olmak istiyor.
10. Ahmet son zamanlarda derslerini çok ihmal ediyor. _____ ödev yapıyor _____ kompozisyon yazıyor.

Resim 3. Dokuzuncu Ünitenin Yirmi Sekiz Numaralı Etkinliği

Yine on ikinci ünitenin yirmi dört numaralı etkinliğinde (Resim 4) ilk defa verildiği ifade edilen bağlaç yapıları bulunmaktadır. Ancak bunların içerisinde bulunan “çünkü” bağlacı daha önce bir etkinlikte (Resim 5) kullanılmıştır.

BAĞLAÇLAR		çünkü, bu nedenle, bu yüzden	
Tümce		Tümce	Örnekler
Telefon numarasını bilmiyorum.	Çünkü	Çalışmadı.	Onu arayamam. Çünkü telefon numarasını bilmiyorum.
Başarılı olamadı.	Bu nedenle	Telefon numarasını bilmiyorum.	Telefon numarasını bilmiyorum. Bu nedenle onu arayamam.
Daha sağlıklı olmak istiyor.	Bu yüzden	Daha sağlıklı olmak istiyor.	Başarılı olamadı. Çünkü çalışmadı.
Çalışmadı.		Bugün çok meşguldü.	Çalışmadı. Bu nedenle başarılı olamadı.
Bugün çok meşguldü.		Başarılı olamadı.	Spor yapıyor. Çünkü daha sağlıklı olmak istiyor.
Onu arayamam.		Onu arayamam.	Daha sağlıklı olmak istiyor. Bu nedenle spor yapıyor.
Spor yapıyor.		Spor yapıyor.	Bugün çok meşguldü. Bu nedenle onu yarın ziyaret edeceğim.
Onu ziyaret edeceğim.		Onu yarın ziyaret edeceğim.	Onu yarın ziyaret edeceğim. Çünkü bugün çok meşguldü.
			Spor yapıyor. Bu nedenle daha sağlıklı yaşamak istiyor.

Resim 4. On İkinci Ünitenin Yirmi Dört Numaralı Etkinliği

18 Nedenini açıklayalım

Nerede Yaşamak İstiyorum?

- Köyde yaşamak istiyorum. Çünkü _____

- Şehirde yaşamak istiyorum. Çünkü _____

Resim 5. “Çünkü” Bağlacı

Bir Seferde Tek Bir Dil Bilgisi Yapısını Verme

Kitapta yer alan dil bilgisi konularına ve etkinliklerine bakıldığında, tüm yapılar bir seferde verilmiştir. Dil öğrenmeye yeni başlayan öğrencilerin düzeyleri düşünüldüğünde, bir seferde tek bir dil bilgisi yapısının verilmesi öğrenme karmaşasını ortadan kaldırmıştır.

2. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının İncelenmesi

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları A1 ve A2 seviyesi için tek kitapta değil, iki kitapta verilmiştir. A1 seviyesinde altı ünite, A2 seviyesinde de altı ünite olarak A seviyesi toplan on iki üniteden oluşmaktadır. Her bir ünite kendi içerisinde üç konu içerecek şekilde tasarlanmıştır. Bunlara ek olarak dört temel dil becerisi olan okuma, konuşma, yazma ve dinleme etkinliklerine ek olarak dil bilgisi konularına da yer verilmiştir. Verilen bu beş başlık da yine kendi içerisinde üç konu içerecek şekilde hazırlanmıştır.

A1 ve A2 seviyesi kitapları, Avrupa Ortak Dil Kriterleri’nde belirlenen dil düzeyleri baz alınarak düzenlenmiş ve iletişim odaklı, öğrenci merkezli yaklaşım temelinde hazırlanmıştır. Her ünite hazırlık çalışmaları, okuma, ya siz, dil bilgisi, dinleme, konuşma ve yazma; ünite sonlarında da kültürden kültüre, sınıf dili, eğlenelim öğrenelim, neler öğrendik, öz değerlendirme, kelime listesi bölümleri yer almaktadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının İzlenesi

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitapları incelendiğinde ünite başlıklarının gündelik hayatta karşımıza çıkabilecek kavramlardan ve işlevlerden seçilmiş olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu kısımda kavramsal – işlevsel bir izlenecesi vardır. Konuların dört temel dil becerisi üzerinden verilmesi ve dil bilgisi konularının kolaydan zora doğru işlenmesi, yapısal ve beceriye dayalı izlenecelerin dikkate alındığını göstermektedir. Bu yüzden İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarında kavramsal – işlevsel, yapısal ve beceriye dayalı olmak üzere üç izlenecesi türünün yer aldığını söylemek mümkündür.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının Verilen Ölçütlere Göre İncelenmesi

Dil Bilgisi Konularının Veriliş Sırası

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarında yer alan konuların sırası şu şekildedir:

Tablo 3. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının Dil Bilgisi Konuları

Üniteler	Konular
1. Ünite: Merhaba (A1)	A. Türk alfabesi B. Bu-şu-o Kim?-Ne? Çoğul eki (-lAr) Soru eki (mI) Burası neresi?
2. Ünite: Nerede? (A1)	A. Bulunma durumu (-DA) Var-yok B. Sayılar Kaçınıcı? C. İsim cümleleri
3. Ünite: Ne Yapıyorsun? (A1)	A. Şimdiki zaman B. Yönelme durumu -(y)A) Uzaklaşma durumu (-DAn) C. -mAk istemek
4. Ünite: Benim Dünyam (A1)	A. İyelik ekleri B. Ülke, milliyet, dil adları C. Kendi, hep Belirtme durumu -(y)I)
5. Ünite: Zaman Zaman (A1)	A. Saatler -DAn -(y)A kadar B. -DAn önce/-DAn sonra -mAdAn önce/-Dİktan sonra C. -DAn beri / -Dİr

6. Ünite: Çevremiz ve Biz (A1)	A. İsim tamlamaları B. -ki eki C. Karşılaştırma (daha, en)
1. Ünite: Gezelim Görelim (A2)	A. Emir kipi B. İstek kipi C. Yapım ekleri (-II, -sIz, -IIk)
2. Ünite: Haberiniz Olsun (A2)	A. Belirli geçmiş zaman B. İsim cümlelerinde belirli geçmiş zaman Bağlaçlar (çünkü, bu sebeple, bu nedenle) C. Vasıta eki (ile)
3. Neler Olacak? (A2)	A. Gelecek zaman B. İsim cümlelerinde gelecek zaman C. Karşılaştırma (gibi, kadar)
4. Evvel Zaman İçinde (A2)	A. Belirsiz geçmiş zaman B. Pekiştirme sıfatları Küçültme ekleri (-CIk, -CA, -cAğIz) C. Doğrudan anlatım (diye) Bağlaçlar (hem hem, ne ne, ya ya)
5. Ne Olur Ne Olmaz (A2)	A. Geniş zaman B. Rica etme C. -DIr eki
6. Neler Yapabilirsiniz? (A2)	A. Yeterlilik fi ili (-(y)Abil) B. Yeterlilik fi ili fonksiyonları C. Zarf-fi iller (-(y)Ip,-mAdAn)

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitapları'nın dil bilgisi konularına bakıldığında, ana dili Latin alfabesi temelli olmayan öğrenciler için öncelikle alfabe öğretimiyle başlandığı görülmektedir. Konular verilmiş sırasına göre kolaydan zora doğru sıralanmıştır. Bununla doğru orantılı olarak ünitelerin temalarında da yine özelden genele ya da bireyden çevreye doğru genişleyen bir halka şeklinde hazırlandığı görülmektedir. Bu tespitler doğrultusunda kitaplarda yer alan dil bilgisi konularının öğrencilerden beklenen dil

bilgisi yeterlilikleri kapsamında, Avrupa Dil Portfolyosu'nda belirtilen "...birkaç basit dil bilgisi yapılarının ve cümle modelleri üstünde sınırlı bir hâkimiyet gösterir." ve "Basit yapıları doğru olarak kullanır, ama hâlâ sistematik temel hatalar yapmaya devam eder – örneğin zamanları karıştırmaya meyillidir, yine de ne söylemek istediği genellikle açıktır." şeklindeki ifadelerle örtüştüğü söylenebilir.

Dil Bilgisi Konularının Öğrenen Düzeyine Uygunluğu

Avrupa Dil Portfolyosu'nda A1 ve A2 seviyeleri için belirlenen dil düzeylerine yönelik beklentilere bakıldığında, A1 seviyesinde: "Somut çeşitlerdeki ihtiyaçlarına yardımcı olan temel ibareleri ve her gün kullanılan deyimleri anlayabilir. Kendisini ve diğerlerini tanıtabilir. Bir kişinin nerede yaşadığı, tanıdığı insan ve sahip olduğu şeyler gibi basit detayları sorup cevaplayabilir. Bir kişi yavaşça konuştuğunda onunla etkileşim kurabilir ve yardımcı olabilir." şeklinde kazanımlar mevcuttur. A2 seviyesindeki beklentiler ise: "Çok temel aile bilgilerini, alışveriş, bölgesel coğrafya ve işle ilgili cümleleri ve sık kullanılan deyimleri anlamlandırabilir. Basit ve rutin görevler içinde iletişim kurabilir ve tanıdık, rutin sorunlarla ilgili direkt bilgi değişimi yapabilir. Kendi geri görünümüyle ilgili görüşünü basit terimlerle anlatabilir, çevresini ve ihtiyaçlarını tanımlayabilir." olarak belirlenmiştir. Konu dağılımı ve ünite içeriklerinin Türkçe öğrenen yabancıların düzeylerine uygun bir şekilde yerleştirildiği söylenebilir.

Dil Bilgisi Konularının Günlük Hayatta Kullanılabilirliği

A1 ve A2 seviyelerinin tamamlayan öğrencilerden basit dil bilgisi yapılarını bilmeleri ve cümle yapıları üzerinde sınırlı bir hâkimiyet kurmaları beklenmektedir. A seviyesini başarılı bir şekilde tamamlayan bir dil öğrencisinin zaman bildiren eklere hâkim olacağı varsayıldığından, basit cümleler kurarak ve bazen de cümleleri nesne ve tümleçlerle destekleyerek günlük konuşma dilinde kısıtlı kelime hazinesiyle temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde dil kullanım alanına sahip olması beklenir. Bu nitelikler kapsamında bakıldığında İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının dil bilgisi konu dağılımı yukarıda ifade edilen ihtiyaçları karşılayabilecek düzeydedir. Dolayısıyla bu kitapların günlük hayatta kullanılabilir olması açısından yeterli olduğunu söylenebilir.

Dil Bilgisi Konuları ve Etkinlikler Arasındaki Uyum

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarında yer alan dil bilgisi konuları ve etkinlikler arasındaki uyum tablo hâlinde şu şekilde verilebilir:

Tablo 4. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Konuları ve Etkinliklerin Uyumunu

Ünite Adı	Dil Bilgisi Konularıyla Uyumlu Olan Etkinlik Sayısı	Dil Bilgisi Konularıyla Uyumlu Olmayan Etkinlik Sayısı	Toplam
1. Ünite: Merhaba (A1)	25	0	25
2. Ünite: Nerede? (A1)	27	0	27
3. Ünite: Ne Yapıyorsun? (A1)	33	0	33
4. Ünite: Benim Dünyam (A1)	34	0	34

5.	Ünite: Zaman Zaman (A1)	32	0	32
6.	Ünite: Çevremiz ve Biz (A1)	29	0	29
1.	Ünite: Gezelim Görelim (A2)	37	1	38
2.	Ünite: Haberiniz Olsun (A2)	34	0	34
3.	Ünite: Neler Olacak? (A2)	33	0	33
4.	Ünite: Evvel Zaman İçinde (A2)	29	0	29
5.	Ünite: Ne Olur Ne Olmaz (A2)	29	0	1
6.	Ünite: Neler Yapabilirsiniz? (A2)	31	0	31

Tablo 3 incelendiğinde İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 ve A2 Ders Kitaplarında bir istisna dışında dil bilgisi konuları ile etkinlikler arasında uyumsuzluğun bulunmadığı görülmektedir. A2 kitabında birinci ünitenin ikinci bölümünde iki numaralı etkinlikte istek kipi konusu ele alınmıştır. Kitaptaki bilgiye göre (Resim 6) istek kipinin sadece 1. tekil ve 1. çoğul şahıs çekimleri mevcuttur. Ancak konuyla ilgili Türkçe dil bilgisi kaynak kitaplar incelendiğinde diğer tekil ve çoğul şahıslara ait çekimlerin de olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu dil bilgisi başlığında verilen bilgiler hatalı ve eksiktir.

DİL BİLGİSİ

İstek Kipi (Optative Mood)

Bir isteği, bir dileği anlatmak için kullanılır. İstek kipi genellikle 1. tekil (ben) ve 1. çoğul (biz) şahıslarda kullanılmaktadır. Günümüzde istek kipi, 2. ve 3. şahıslarda (sen, siz, o, onlar) kullanılmamaktadır.

الصيغة الإلزامية وهي تفيد الأمر والطلب بلطف لعمل الفعل كما تعبر عن الرغبة أيضاً
وتستخدم مع الضميرين (أنا، نحن) ولا تستخدم مع الضمائر (انت، انتم، هو، هم) في اللغة
التركية الحديثة.

	Olumlu	Olumsuz	Olumlu Soru	Olumsuz Soru
Ben	geleyim	gelmeyeyim	geleyim mi	gelmeyeyim mi
Sen	-	-	-	-
O	-	-	-	-
Biz	gelelim	gelmeyelim	gelelim mi	gelmeyelim mi
Siz	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-

Resim 6. Dil Bilgisi Notu

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarında verilen dil bilgisi başlıklarına ek olarak dil öğrencisi için birtakım notlar yer almaktadır. Bu notlardan ikisinde yine uyumsuzluk tespit edilmiştir. Resim 7’de çoğul ekinin anlatımına dair bir not yer almaktadır. Bu notta yer alan bilgilere bakıldığında öğrencilerin henüz öğrenmediği varsayılan “miktar sıfatları”na dair bir uyarı yer almaktadır. Bu konuyu henüz öğrenmeyen bir öğrencinin verilen notu da tam olarak anlayabilmesi mümkün olmayabilir.

Resim 7. Dil Bilgisi Notu

Her ünitenin sonunda yer alan kelime listelerine dair bir eleştiride bulunmak da mümkündür. Konu seçimi öğrenci düzeyine uygun olduğu için bu kelimeleri öğrencilerin öğrenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ancak kelimelerin seçiminde izlenen yola dair kitaplarda herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Piyasada A1 ve A2 temel düzeyinde pek çok kitap olduğu göz önünde bulundurulduğunda kelime seçimlerinde de bir birlik olmadığı, aynı zamanda Avrupa Dil Portfolyosu'nda da bu iki düzey için belirlenen bir kelime listesinin mevcut olmadığı bilinmektedir. Dolayısıyla kelime listesinde yer alan kelimelerin bu A1 ve A2 düzeyine ne derecede uygun olduğunu tespit etmek de eldeki veriler ışığında pek mümkün değildir (Resim 8).

KELİME LİSTESİ	
İSİMLER	FİİLLER
abla	almak
ağabey	dans etmek
ağız	çalmak
aile	hissetmek
amca	yazmak
anadil	göndermek
anahtar	oyynamak
anaokulu	

KELİME LİSTESİ bölümünde; her bir üniteye yer alan kelimeler öğrencilerin kelime öğreniminde kolaylık sağlanması amacıyla isimler, fiiller ve kalıp ifadeler başlıkları altında sıralanmıştır. Konu seçimi, öğrencilerin dil düzeylerine uygun yapıldığından konularda yer alan bu kelimeleri öğrencinin öğrenmesi gerekmektedir.

Resim 8. Kelime Listesi

Bir Seferde Tek Bir Dil Bilgisi Yapısını Verme

Kitapta yer alan dil bilgisi konularında ve etkinliklerde tüm yapılar bir seferde verilmiştir. Sezdirme yönteminin kullanıldığı kısımlarda iki dil bilgisi unsuruna rastlanılsa da hedef bilginin dışına çıkılmamıştır. Dil öğrenmeye yeni başlayan öğrenci düzeylerinde (A1-A2), bir seferde tek bir dil bilgisi yapısının verilmesi öğrenme karmaşasını ortadan kaldırmaktadır.

3. Yabancılar İçin Türkçe A1 - A2 Ders Kitaplarının İncelenmesi

Yabancılar İçin Türkçe A1 ve A2 Ders Kitapları, Gazi Üniversitesi bünyesinde bulunan Türkçe Öğretim Merkezi tarafından hazırlanmıştır. Set hâlinde; A temel düzey, B orta düzey ve C ileri düzey şeklinde sınıflanan kitapların ön sözünde belirtildiği üzere Avrupa Dil Portfolyosu'na uygun şekilde hazırlandığı ifade edilmektedir. A temel

seviyesinde iki kitap bulunmaktadır. Hem ilk kitap (A1) hem de ikinci kitap (A2) beşer üniteden oluşmaktadır.

Yabancılar İçin Türkçe A1 - A2 Ders Kitaplarının İzlenesi

A1-A2 ders kitapları hazırlanırken konuların seçiminde ve sıralanışında iletişim odaklı ve kavramları öne çıkaran bir yaklaşım izlenmiştir. Kitapta yer alan metinler anlama, yazma, konuşma, dil bilgisi bölümlerine ait etkinliklerle desteklenmiştir. İçerik olarak konular somuttan soyuta, bireyin yakınından uzağına tasvir edecek şekilde sıralanmıştır. Ünitelerdeki konuların içerikleri oluşturulurken Türkçenin gündelik yaşamda gerekliliği ve birbirleriyle olan ilişkileri göz önünde bulundurulmuştur. Böylece öğrencilerin; birbiriyle ilişkili sözcük ve kavramları bir arada öğrenirken, gündelik hayatta kendilerine en gerekli sözcük ve kalıpları öncelikli olarak öğrenmeleri amaçlanmıştır. Bu nedenle, Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 Kitabı kavramsal-işlevsel ve yapısal bir izleneye uygun olarak hazırlanmıştır denilebilir.

Yabancılar İçin Türkçe A1 - A2 Ders Kitaplarının Belirlenen Ölçütlere Göre İncelenmesi

Dil Bilgisi Konularının Veriliş Sırası

Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının konu sıralaması şu şekildedir:

Tablo 5. Yabancılar İçin Türkçe A1 - A2 Ders Kitaplarının Konu Dağılımı

Üniteler	Konular
1. Ünite: Merhaba (A1)	Ünlüler-ünsüzler Kalın,ince ünlülerin sınıflandırılması Sert ve yumuşak ünsüzlerin sınıflandırılması Büyük ünlü uyumu (a,i,o,u > a,i,o,u; e,i,ö,ü > e<i,ö,ü) Şahıs zamirleri (ben, sen, o...) Çokluk eki (-lar/ -ler) Ek fiilin geniş zamanı (olumlu-olumsuz)
2. Ünite: Nerede, Ne Zaman, Nasıl? (A1)	Ünsüz uyumu Ünsüz yumuşaması Sert ünsüzlerin sınıflandırılması (p,ç,t,k...) Sert ünsüz benzeşmesi kuralı (p,ç,t,k > b,c,d,g) Özel ve cins isimler Şimdiki zaman (olumlu, olumsuz, olumlu soru, olumsuz soru) Hâl eki (-de) Yardımcı ünsüzler (y,ş,s,n) Bağlaç “Ve”
3. Ünite: Dikkat! (A1)	İsim tamlaması Hâl eki (-a,-e) Ek fiilin geniş zamanı (olumlu-soru) Geniş zaman (olumlu) Kesme işareti (‘)
4. Ünite: Teknik İşlemler (A1)	Geniş zaman (olumsuz-olumlu soru ve olumsuz soru)

	Yükleme eki (-i) Edat ve Bağlaç “ile” Ayrılma hali (-den) Soru zamirleri (nereye, nerede, nereden) Soru Zarfı (Niçin?)
5. Ünite: Nasıl Giderim? (A1)	
1. Ünite: Haberin Var Mı? (A2)	Yeterlik Fiilinin Geniş Zamanı (Olumlu-Olumsuz-Soru-Olumsuz soru) Cümle Bağlaçları (Çünkü, Fakat, Ama) Soru Sıfatı (Hangi?) Sayılar-Sıra sayıları
2. Ünite: Bu Benim Dünyam (A2)	Görülen geçmiş zaman (olumlu, olumsuz, olumlu-soru, olumsuz-soru) Niteleme sıfatları (güzel, iyi...)
3. Ünite: Durma, Keşfet! (A2)	Zaman zarfları (Dün, geçen gün...)
4. Hayatı Öğreniyoruz (A2)	Ek fiilin görülen geçmiş zamanı Ek fiilin öğrenilen geçmiş zamanı Sayı sıfatları (asıl sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları) Soru sıfatları (Ne kadar?, Kaç?)
5. Okuyalım ve Öğrenelim (A2)	Öğrenilen geçmiş zaman (olumlu-soru, olumsuz soru) Belirsizlik zamiri (Herkes, hepsi, bazıları, kimisi, bir çoğunu, hiç biri...)

Konuların sırası ve içeriklerinin dil bilgisi ile olan ilişkisine, Avrupa Dil Portfolyosu’nda yer alan dil bilgisel doğruluk düzeyine ve öğrenciler için edinilmesi gereken kazanımlara uygun olarak hazırlandığı söylenebilir. Öğrencilerden beklenen dil bilgisi yeterlilikleri, A1 seviyesi için: “Öğrenilmiş repertuarda yer alan birkaç basit dil bilgisi yapılarının ve cümle modelleri üstünde sınırlı bir hâkimiyet gösterir.” ve A2 seviyesi için: “Basit yapıları doğru olarak kullanır, ama hâlâ sistematik temel hatalar yapmaya devam eder – örneğin zamanları karıştırmaya meyillidir, yine de ne söylemek istediği genellikle açıktır.” şeklinde ifade edilen bilgiler kitapta karşılanmaktadır. Bu kitaplara göre A seviyesini başarılı olarak bitiren bir öğrenci, günlük dilde basit bir şekilde rahatlıkla iletişim kurmasına yardımcı olacak zaman eklerini; sıfat, zarf ve bağlaç türlerini öğrenebilmektedir.

Dil Bilgisi Konularının Öğrenen Düzeyine Uygunluğu

Avrupa Dil Portfolyosu’nun A1 ve A2 seviyeleri için belirlediği dil düzeylerine yönelik beklentilere bakıldığında, A1 seviyesindeki öğrenciler için beklentiler: “Somut çeşitlerdeki ihtiyaçlarına yardımcı olan temel ibareleri ve her gün kullanılan deneyimleri anlayabilir. Kendisini ve diğerlerini tanıtabilir. Bir kişinin nerede yaşadığı, tanıdığı insan ve sahip olduğu şeyler gibi basit detayları sorup cevaplayabilir. Bir kişi yavaşça konuştuğunda onunla etkileşim kurabilir ve yardımcı olabilir.” şeklinde ifade edilirken A2 seviyesindeki beklentiler: “Çok temel aile bilgilerini, alışveriş, bölgesel coğrafya ve işle ilgili cümleleri ve sık kullanılan deyimleri anlamlandırabilir. Basit ve rutin görevler içinde iletişim kurabilir ve tanıdık, rutin sorunlarla ilgili direkt bilgi değişimi yapabilir. Kendi geri görünümüyle ilgili görüşünü basit terimlerle anlatabilir, çevresini ve ihtiyaçlarını tanımlayabilir.” olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda Yabancılar İçin Türkçe A1 ve A2 düzeyindeki ders kitaplarının ünite başlıklarına, dil bilgisi konularına ve etkinliklere bakıldığında Avrupa Dil

Portfolyosu'nda belirtilen hedeflere (A temel düzeyinde başarılı olmaları halinde) sahip olmaları beklenmektedir. Tablo 5'te verilen dil bilgisi konuları öğrencilerin amaca yönelik dil bilgisi öğrenimini gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Dil Bilgisi Konularının Günlük Hayatta Kullanılabilirliği

Yabancı dil öğrenenler için hedef dilin dil bilgisi öğretiminde, öğrencilerin edindikleri bilgileri günlük yaşamlarında uygulamaya koyup koyamayacakları önemli noktalardan biridir. Sınıf ortamında öğrenilen bilgilerin dil öğrencileri tarafından sınıf dışında aktif olarak kullanabilmeleri, kitapta yer alan dil bilgisi öğretiminin başarılı olduğunun da göstergesidir.

A1 ve A2 seviyesindeki öğrencilerden basit dil bilgisi yapılarını bilmeleri ve cümle yapıları üzerinde sınırlı bir hâkimiyet kurmaları beklenmektedir. Ders kitaplarına baktığımızda da dil bilgisi konularını içeren ünitelerde; isim cümleleri, haber kipleri, hâl ekleri, edatlar, bağlaçlar, iyelik ekleri, ad tamlamaları ve zarflar gibi Avrupa Dil Portfolyosu'nun hedeflerini gerçekleştiren içeriklere yer verilmiştir. A1 ve A2 seviyesini başarılı bir şekilde tamamlayan öğrencilerin edindikleri dil birikimini günlük hayatta sınırlı seviyede kullanabileceği varsayılmaktadır. Dolayısıyla Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının öğrenciler açısından günlük hayattaki kullanıma uygun olduğunu söylemek mümkündür.

Dil Bilgisi Konuları ve Etkinlikler Arasındaki Uyum

Yabancılar İçin Türkçe A1 ve A2 Ders Kitaplarında dil bilgisi konuları ile etkinlikler arasında tespit edilen birkaç istisna dışında uyum olduğu söylenebilir. Uyumsuz olarak nitelendirilen kısımlar şu şekilde sıralanabilir:

- A1 ders kitabında verilen ses olaylarına dair dil bilgisi kuralları, Türkçeyi ana dil olarak öğrenen bir bireye verilecek düzeyde hazırlanmıştır. Bu konuların daha basit şekilde ve daha çok örnekle verilmesi yabancılar için dil öğretimi açısından önemlidir. Dil öğretiminde amaç, öğrenciyi çok fazla dil bilgisi kuralına sevk etmeden, günlük hayattaki kullanımları sezdirerek çabuk ve kolay iletişim kurmayı sağlamak olmalıdır.

- Dördüncü üniteye yer alan belirtme hâl ekinin öğretiminde, konu başlığında “yükleme hâli”, altında yer alan tabloda ise “belirtme hâli” şeklinde iki terim kullanılmıştır. Bu şekildeki dil bilgisi yapılarının öğretiminde terim birliğinin olmaması öğrenci için öğrenme zorluğu yaratabilir. Dolayısıyla bir dil bilgisini ifade eden terimlerden sadece birinin seçilip tüm kitap boyunca o terimin kullanılması daha sağlıklı olacaktır.

- Ders kitabının birinci ve üçüncü ünitelerinde ek fiilin olumlu-olumsuz ve olumlu soru çekimlerine yer verilmiş; ancak olumsuz soru biçimine yer verilmemiştir. Dolayısıyla bu konuda da bir eksiklik söz konusudur.

- Dil öğretiminde dil bilgisi öğretimi amaç değil araçtır. Ancak ders kitabındaki bazı alıştırmalarda bu hususun arka plana atıldığı görülmektedir. Öğrencinin günlük hayattaki iletişim becerisini geliştirmeyi amaçlayan alıştırmalardan ziyade dil bilgisi kural ve yapılarını ezberletmeyi amaçlayan alıştırmalara yer verilmiştir. Örneğin sayfa 119'da:

Aşağıdaki cümlelerde isim tamlamalarının altını çizin. Tamlamaların çeşidini yazınız.

“Ailece dayısının yanına yerleştiler.” şeklinde verilen etkinlikte bu durumun daha belirgin olduğunu görülmektedir.

Bir Seferde Tek Bir Dil Bilgisi Yapısını Verme

Kitapta yer alan dil bilgisi konuları ve etkinlikler incelendiğinde, tüm yapıların “genel itibarla” bir seferde verildiği söylenebilir. Ancak bu konuda da istisna mevcuttur. Bir önceki başlıkta verildiği üzere, ek fiilin öğretiminde, ek fiilin olumsuz soru biçimine yer verilmemiştir. Bu durum verilen dil bilgisi yapısının tek seferde ancak eksik olarak yer almasına sebep olmuştur. Dil öğrenmeye yeni başlayan öğrencilerin düzeyleri düşünüldüğünde, bir seferde tek bir dil bilgisi yapısının tam olarak verilmesi öğrenme karmaşasını ortadan kaldıracaktır. Buna ek olarak bir dil bilgisi yapısının sarmal olarak verilmesi bu tespitin dışında tutulabilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Yabancılar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarının, öğrenciler için bir başvuru kitabı olmasının yanında Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin Türkçenin dil bilgisi yapılarını doğru ve eksiksiz öğrenmesinde önemli bir unsur olduğu bilinen bir gerçektir. Günümüzde bir dilin, yabancı bir dil olarak öğretilmesinde dil öğrenme stratejileri, öğrencinin dil gereksinimleri, dil düzeyi, dil bilgisinin ele alınış yöntemi ve yaklaşımı, öğretim tekniği gibi özellikler dikkate alındığında yabancılar için hazırlanan Türkçe öğretimi kitaplarının önemi bir kat daha artmaktadır.

Kalfa'nın (2008) ifade ettiği üzere yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki en büyük sorunların başında nitelikli olmayan materyaller, aşamaları ve programı belirlenmiş bir öğretim sürecinin planlanmamış olması gelmektedir. Dolayısıyla Yabancılar Türkçe öğretiminde birincil derece sayılacak materyal olan ders kitaplarının belirli bir izlenice dâhilinde hazırlanması sorunları azaltacaktır. Ayrıca incelenen ders kitaplarının Avrupa Dil Portfolyosu'na uygun olarak hazırlandığı ifade edilse de dil bilgisi öğretiminde bir birlik olmayışı ortak bir müfredat programının da gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu alanda yapılan ilgili çalışmalara bakıldığında, yabancılar Türkçe öğretimi amacıyla yazılmış kitapların incelenmesine yönelik hazırlanan tezler ve makaleler bulunmaktadır. Ancak mevcut çalışmalarda, inceleme yöntemi olarak izlenice tespiti ve ölçüte yönelik değerlendirmeler bir arada bulunmamaktadır. Doyumgaç (2017) tarafından hazırlanan “Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretimi” başlıklı yüksek lisans tezinde örneklem olarak belirlenen ders kitaplarının sadece dil bilgisi açısından değerlendirilmesine yer verilmiştir. İncelenen ders kitapları ünite bazında ele alınıp her üniteye yer alan dil bilgisi unsurlarının düzeye uygun hazırlanıp hazırlanmadığına bakılmıştır. Ancak dil bilgisi inceleme yöntemlerine ya da izlenicelere yer verilmemiştir.

Özel (2010) tarafından hazırlanan “Yabancılar Türkçe Öğreten Resmi Kurumlarda Dil Bilgisi Öğretimi” isimli yüksek lisans tezinde, örneklem olarak seçilen ders kitapları dil bilgisi yapılarının Avrupa Dil Portfolyosu'na uygunluğu açısından ele alınmış, dil bilgisi etkinlikleri kazanımlar çerçevesinde incelenmiştir. Değerlendirmeler dil bilgisi konu sıralaması, konu dağılımı ve dil bilgisi öğretimi üzerinden yapılmıştır. Özel tarafından hazırlanan tezde, yapılan ilgili incelemelerde dil bilgisi öğretim yöntemlerinden kısaca bahsedilmektedir. Ancak yine bu çalışmada da dil bilgisi inceleme yöntemlerine ya da izlenicelere yer verilmemiştir.

Çalışmamıza konu olacak benzer çalışmalardan izleniceye yer veren “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi A1-A2 Düzeyi Ders Kitapları Üzerine Bir İzlenice Çalışması” başlıklı makaledir (Akbulut ve Yaylı, 2015). Bu makalede belirlenen ders kitapları incelenirken ders kitaplarının izlenicelerine yer verilmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalarda benzer bir uygulamaya rastlanmamıştır. Ele alınan çalışmalar dikkate alındığında teze konu olan izlenice ve dil bilgisi öğretim yöntemleri bir arada kullanılarak –kanaatimizce- yaklaşım açısından farklı bir çalışma olma özelliği taşımaktadır.

1. Dil Bilgisi İzlemlerine Yönelik Sonuçlar

Örneklem olarak belirlenen ders kitaplarında Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları ile Gazi Yabancılar için Türkçe Ders Kitaplarında kavramsal – işlevsel ve yapısal; İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında ise kavramsal – işlevsel, yapısal ve beceri odaklı izlemler yer almaktadır. Bir ders kitabının konu anlatımlarının ve dört temel beceriyi esas alan etkinliklerinin belirlenmesinde sahip oldukları izlemler ana role sahiptir.

Yabancı dil öğretiminde başarılı olabilmek için, oluşturulan tüm plan ve programların temelleri sağlam atılmalı ve daima güncel olan yakalanmalıdır. İncelemeye alınan ders kitaplarına dil bilgisi yöntemleri açısından bakıldığında geleneksel yöntemlerin geçerliliğini kaybettiği bilinci ile yeni ve yapılandırıcı yaklaşımlar etrafında hazırlandığını söylemek mümkündür. Bu durum yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde artık çoktan yeni bir safhaya geçildiğinin de sinyallerini vermektedir. Ancak bazı konularda, özellikle bazı dil bilgisi konularının öğretilmesinde birtakım eksiklikler olduğu da incelemeler sonucunda tespit edilmiştir. Türkçenin sistemli ve sağlam gramer yapısı göz önünde bulundurulduğunda bu tarz eksikliklerin bulunması pek kabul edilebilir bir durum değildir.

2. Dil Bilgisi Konularının Veriliş Sırasına Yönelik Sonuçlar

Bulgular kısmında ilgili başlık altında verilen konu sıralamalarına bakıldığında, üç ayrı üniversite tarafından hazırlanan kitapların konu sıralamasında bir birlik olmadığı tespit edilmiştir. Avrupa Diller İçin Ortak Çerçeve Programı'na ve Avrupa Dil Portfolyosu'na uygun olarak hazırlandığı ifade edilen bu kitapların dil bilgisi konu sıralamasında ortaklığın olmayışı, kitapların bahsi geçen programa ve portfolyoya ne derece uygun olarak hazırlandığı noktasında akıllarda soru işareti oluşturmaktadır. Kitaplar her ne kadar farklı yöntemler doğrultusunda hazırlanmış olsalar da A temel düzey, B orta düzey ve C ileri düzey için ulaşılması hedeflenen kazanımlar bellidir. Dolayısıyla konuların her düzeye uygun bir biçimde verilmesi, kazanımlara ve gerçekleştirilmesi gereken hedef davranışlara yönelik yaklaşımların belirlenmesi hem çok sesliliği ortadan kaldıracak hem de öğrencilerde Türkçe dil mantığının doğru bir şekilde oluşmasına zemin hazırlayacaktır.

3. Dil Bilgisi Konularının Öğrenen Düzeyine Uygunluğu ile İlgili Sonuçlar

Elde edilen veriler ışığında incelenen kitapların birkaç etkinlik dışında A temel düzeyindeki öğrenciler için uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kısımda sınıfta yer alan tüm öğrencilerin aynı düzeyde olduğu varsayılmaktadır. Ancak bu doğru bir yaklaşım değildir. Ana dili farklı olan öğrencilerden oluşan bir sınıfın Türkçe öğrenme başarısı ile ana dili aynı olan öğrencilerden oluşan bir sınıfın Türkçe öğrenme başarısının aynı olma ihtimali düşüktür.

Öğrenen düzeyine uygunluğu etkileyen bir diğer faktör öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleridir. Kitaplar hazırlanırken öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri birbirine yakın olarak varsayıp buna uygun olarak hazırlanmaktadır. Ancak uygulama sahasına inildiğinde bu durumun ifade edildiği gibi olmadığı görülmektedir. Her ne kadar dil öğretim merkezleri tarafından kurs öncesi seviye tespit sınavları gerçekleştirilse de öğrencilerin ruhsal, ekonomik, sosyo-kültürel ve dinî durumları gibi değişkenler farklılıklara yol açabilmektedir.

4. Dil Bilgisi Konuları ve Etkinler Arasındaki Uyum ile İlgili Sonuçlar

Bulgular kısmında başlıkla ilgili tablolar ve açıklamalar incelendiğinde dil bilgisi konuları ve etkinlikler arasında genel bir uyum olduğu aşikârdır. Ancak tablolarda ve açıklamalarda belirtilen konuların ilgili etkinlik ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Bunların arasında etkinlik öncesi verilmeyen gramer bilgisinin etkinlikte yer alması, dil bilgisini gerçekleştiremeyecek görsellere yer verilmesi, terim farklılıkları, sezdirme tekniğinin kullanılmaması, ana dili öğretimine benzer dil bilgisi yapılarının bulunması gibi eksiklikler göze çarpmaktadır. Bu durum öğrencilerin verilmek istenen dil bilgisi konusunu tam olarak kavrayamamasına ve etkinlikleri yapmada yetersiz kalmalarına sebep olmaktadır. Özellikle soyut dil bilgisi kurallarının öğretilmesinde etkinliklerin somutlaştırıcı yönü düşünüldüğünde, bu iki unsur arasındaki uyum daha fazla önem arz etmektedir.

A1 ve A2 temel düzeylerinde dil bilgisi öğretimi diğer düzeylere göre daha çok ön planda olduğundan verilen dil bilgisi yapıları kısa, öz ve açıklayıcı, etkinlikler ise bol ve uygulamaya yönelik olmalıdır.

5. Bir Seferde Tek Bir Dil Bilgisi Yapısının Verilmesi ile İlgili Sonuçlar

Bir seferde tek bir dil bilgisi yapısının verilmesine dair yapılan incelemelerde, etkinlikler kısmında kullanılan sezdirme yöntemi dikkate alınmamıştır. Çünkü bu yöntemde bir dil bilgisi kuralını doğrudan vermektense sezdirerek o kuralı öğrenciye öğretmek daha etkili olmaktadır. Ancak dil bilgisi konularında verilen bilgilerde aynı durum söz konusu değildir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 ders kitaplarında yer alan dil bilgisi yapılarında ve etkinliklerde bir seferde birden fazla yapının yer aldığı bir durum tespit edilmemiştir. Bu bakımdan her iki kitabın da dil bilgisi konuları bakımından öğrenme karmaşıklığına yol açacağı düşünülmektedir. Ancak Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitabında benzer durum gözlenmemiştir. Verilen dil bilgisi yapılarının tek bir seferde öğrenciye sunulması, öğrencinin dikkatini bir yere topladığı için o konunun öğrenilmesi kolaylaştırıcaktır. Özellikle A temel düzeyi düşünüldüğünde öğrencilerin ilk defa karşılaştıkları dil bilgisi yapılarında, tek seferde birden fazla dil bilgisi yapısının verilmesi ya da eksik verilmesi öğrencilerin o konuyu tam olarak öğrenememelerine sebep olacaktır. Bu durumun öğrenciyi dil öğrenmeye karşı isteksizliğe sevk etmesi mümkündür.

Öneriler

Dünyada dil olgusunun küreselleşme ile farklı bir boyuta taşınması, konuşan sayısı azalan veya etkinliğini kaybeden dillerin ölü diller listesine girmeye başlaması gibi etkenler bir dilin sadece ana dili kullanıcıları tarafından değil, yabancı dil olarak da öğretilmesini bir zorunluluk hâline getirmiştir. Bu pencereden bakıldığında Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde eksikliklere ve yanlışlıklara getirilen tüm öneriler değerlidir.

Bu kısımda öncelikle inceleme ölçütlerinde yönelik öneriler, ardından da genel öneriler maddeler hâlinde yer almaktadır.

- Ana dil olarak Türkçe öğretiminde olduğu gibi yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de geleneksel yaklaşımların yavaş yavaş terk edilip yenilikçi yaklaşımların benimsenmesi olumlu bir gelişmedir. Yenilikçi yaklaşımda yer alan dil bilgisi öğretim yöntemleri değerlendirildiğinde doğru yöntem/yanlış yöntem şeklinde bir sınıflandırma yapmak doğru olmayacaktır. Bu safhada izlenmesi gereken yol, bir dil bilgisi konusu için en uygun olan yöntemin seçilmesidir. Dolayısıyla yabancılar için Türkçe öğretiminde kullanılacak ders kitaplarının seçmecii yöntemine göre hazırlanması gerekmektedir.

- İncelenen kitaplarda ifade edildiği üzere içerik Avrupa Dil Portfolyosu'na göre hazırlanmıştır. Ancak konuların sıralanışına, öğrenen düzeyine uygunluğuna, günlük hayatta kullanılabilirliğine bakıldığında farklılıkların var olduğunu görülmektedir. Bu farklılıkların yaklaşımlardan kaynaklandığı düşüncesi ortaya atılsa da Türkçenin yabancılar için öğretiminde bir birliğin sağlanamamasına sebep olduğu bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla aynı programa göre hazırlanan kitapların, ortak bir anlatıma sahip olması beklendiğinden kitap hazırlayan kişilerin bu konuda bir araya gelerek dil öğretimindeki ayrılıkları gidermesi gerekmektedir. Bu durum ayrıca Türkçenin yabancı dil olarak öğretimindeki eksiklikleri de zamanla giderecektir.

- Yabancı dil olarak Türkçe öğrenmek isteyen bir kişi, edindiği bilgileri günlük yaşamında da rahatlıkla kullanmak istemektedir. Dolayısıyla yabancılar için Türkçe öğretimi ders kitaplarında yer alan etkinliklerin teorik olmaktan çok uygulamaya yönelik olması dil öğrencisinin önemli bir ihtiyacına karşılık verecektir.

- Yabancılar için Türkçe öğretimi ders kitaplarının hem kendi içerisinde hem de birbirleri arasında terim farklılıkları barındırmaktadır. Bu durum öğrenci için karmaşıklığa sebebiyet vermektedir.

Terim konusunda müşterek bir karara varılması ve her kitapta kararlaştırılan terimlerin kullanılması öğrenciler için kolaylık sağlayacaktır.

- Hem dil bilgisi konularının verilmesinde hem de etkinlikte kullanılan kelimelerin güncel olmasına dikkat edilmelidir. Günlük hayatta kolaylıkla karşılaşılabilecek kelimelerin kitaplarda yer alması özellikle A1 ve A2 seviyesinde öğrenciler için pratik olacaktır.

- Dil bilgisi yapıları öğretilirken daima etkinliklerle desteklenmelidir. Bu etkinliklerin somuttan soyuta, kolaydan karmaşığa doğru gitmesine özen gösterilmelidir.

- Özellikle dil bilgisi konuları öğretilirken bir seferde tek dil bilgisi kuralının öğretilmesine dikkat edilmelidir. Aksi takdirde gramer yapısı öğrenci tarafından kavranamayacak, karmaşıklığa ve başarısızlığa sebep olacaktır.

- Dil bilgisi etkinlikleri dört temel beceriyi de destekleyici nitelikte olmalıdır. Çünkü yabancı dil öğretiminde dil bilgisi amaç değil araç konumundadır. Okuma, yazma, dinleme ve konuşma etkinlikleri eşit şekilde kitaplarda yer almalı, öğrencinin ihtiyaçları doğrultusunda ek olarak etkinlikler verilmelidir.

- Yabancılara Türkçe öğretiminde özellikle A1 düzeyinde konular anlatılırken sık sık görsel materyallere başvurulmalıdır. Sözlü olarak anlatılan konu Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen kişinin zihninde anlatıldığı gibi canlanmayabilir.

- Ders kitaplarında dil bilgisi bölümlerine ünitelerin sonunda ayrı bir başlık altında ya da kitabın sonunda ayrı bir bölüm hâlinde yer verilmesi dil bilgisi öğretimi ve öğrenimi açısından doğru değildir. Dil öğretimi bir bütündür. Dil bilgisi yapı ve kurallarıyla ilgili bilgiler, gerekli olduğu ölçüde, üniteler içerisine serpiştirilmelidir. Üniteler içerisinde dil bilgisi kuralları yoğun bir şekilde verilmemeli, öğrenci dil bilgisi kuralları içinde boğulmamalıdır.

Kaynakça

- Akbulut, S. ve Yaylı, D. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi A1-A2 düzeyi ders kitapları üzerine bir izlenim çalışması. *Erzincan Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ÖS 2)*. 35-46.
- Avrupa Konseyi (2013). *Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi: öğrenim, öğretim ve değerlendirme*. Frankfurt.
- Barın, E. (1994). *Yabancılara Türkçenin öğretimi metodu*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi, 17, 53-54.
- Benhür, M. H. (2002). *Türkçenin yabancılara öğretiminde tartışılmayan ana kavramlar*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dolunay, S. K. (2014). *Dil bilgisi öğretimi*. Abdurrahman Güzel ve Halit Karatay (Ed.). *Türkçe Öğretimi El Kitabı*. (s. 381-413). Ankara: Pegem Akademi.
- Doyumgaç, İ. (2017). *Yabancılar için Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi öğretimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman Üniversitesi. Adıyaman.
- Göçen, G. ve Okur, A. (2013). Dil bilgisi eğitimi. M. Durmuş ve A. Okur (Editör). *Yabancılara Türkçe öğretimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Göçer, A. (2007). *Türkçe ve sınıf öğretmenleriyle öğretmen adayları için Türkçe öğretimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Güzel, A. ve E. Barın (2013). *Yabancı dil olarak türkçe öğretimi*, İstanbul: Akçağ Yayınları.
- Hengirmen, M. (1993). *Yabancı dil öğretim yöntemleri ve TÖMER yöntemi*. Ankara: Kültür Matbaacılık.
- Kalfa, M. (2008). Yabancılara Türkçe öğretiminde program(sızlık) sorunu. *I. Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu*. K.K.T.C.
- Kavcar, C., Oğuzhan, F. ve Hasırcı, S. (2016). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Mohseni Far, M. (2008). *An overview of syllabuses in english language teaching*. <http://www.slideshare.net/jetnang/an-overview-of-syllabuses-in-english-language> teaching adresinden 20.05.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Nunan, D.(1993). *Syllabus design*. Oxford: Oxford University Press.
- Özel, S. (2010). *Yabancılara Türkçe öğreten resmi kurumlarda dil bilgisi öğretimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching*. New York: CUP.
- Rona, B. ve Dedes, G. (1989). *Dil öğretiminde metin-yapı, amaç beceri ilişkileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi, 31(2), 69.
- Sudhakar, M. ve Farhen, S. F. (2015). The importance of grammar in English language teaching. *International Journal of Scientific Research*, 4(8), 122-124.
- Temizkan, M. (2014). Metin temelli dil bilgisi öğretimi ve uygulamaları. Murat Özbay (Ed.). *Türkçe Eğitimi Açısından Dil Bilgisi Öğretimi* (129-150). Ankara: Pegem Akademi.
- Ünalın, Ş. (2006). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Wang, F. (2010). The necessity of grammar teaching. *English Language Teaching*. 22. 05. 2018 tarihinde <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/elt/article/view/6241/5013>. adresinden ulaşılmıştır.
- Yaman H. (2010). *Dil bilgisi etkinlikleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 9. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.